

הרב אהוד אחיטוב

מטבעות לחילול מעשר שני

שאלה:

רב מושב ייחד מטבעות כסף לחילול המעשר השני עבור חברי המושב, האם יש צורך להקנות להם חלק במטבעות או שדי במתן רשות בלבד?

תשובה:

באופן עקרוני יכול אדם לחלל פירות מעשר שני שלו על מעות חבירו כאשר קיבל רשות לכך¹, ולכתחילה אין די ברשות גרידא אלא יש למנותו כשלוחו של בעל המעות על מעשה החילול². באופן זה אין המחלל צריך להוסיף חומש היות והוא מחלל על מעות חבירו³.

השאלה היא כאשר אדם נותן רשות מראש לחלל על מטבעותיו גם פירות שאינם ברשותו. יש הסוברים שבמצב זה הדבר אינו מועיל, משום שהוא ממנה אותו כשליח על דבר שאינו תחת ידו⁴. ויש המקילים לעשות כן לכתחילה, ואף שאין באפשרותו לחלל עתה פירות שאינם ברשותו, היות ומינוי השליחות הוא על אפשרות השימוש במעות הקיימות כבר עתה ביד בעליהן⁵. למעשה כדי לצאת ידי כל הדעות **רצוי שהרב יקנה לכל אחד מהחברים חלק במספר מטבעות** ששוויים יהיה ביחס למספר החברים במושב, בדרך זו כל חבר שותף במטבע והוא מחלל על כספו. כמובן שבדרך זו על המחלל להוסיף חומש בשעת החילול, היות והפירות והמטבע הם שלו⁶.

1. משנה (מעשר שני פ"ד ה"ד), ירושלמי (מע"ש פ"ד ה"ג), והדברים מדויקים עפ"י גי' הגר"א (שנו"א שם) בירושלמי, וכן ביאר החזו"א (מעשרות סי' ז ס"ק כג ד"ה מותר), בדעת הרמב"ם (הל' מע"ש ונט"ר פ"ה ה"ח).
2. חזו"א (שם ד"ה והנה), כרם ציון (תרומות פרק מא, גאון צבי שם ס"ק ה).
3. נאמר במשנה (מע"ש פ"ד מ"ג) שדין הוספת חומש נאמר רק כאשר אדם פודה את פירותיו, אולם מדברי הירושלמי (שם), מתבאר שאף שהפירות הם שלו כיון שהמטבעות הם של אדם אחד הרי הוא פטור מחומש. מהר"י קורקוס (הל' מע"ש ונט"ר פ"ה ה"ח), עפ"י הירושלמי (שם).
4. הגרצ"פ פראנק (כרם ציון שם), וכן דעת הראשל"צ הגר"מ אליהו שליט"א. עפ"י הגמרא (נזיר יב ע"ב): "לא משוי איניש שליח, אלא במלתא דמצי עביד השתא. וכן פסק הרמב"ם (הל' אישות פ"ט ה"ו). נראה שלדעתם אין להסתמך לכתחילה על כך שבשעת המינוי בידו לקנות פירות להפריש מע"ש ולחללו, וכפי שכתבו התוס' (שם ע"א ד"ה מ"ט). ועי' מל"מ (שם ד"ה ומ"ש רבינו), שכ' שאף אם היה תנאי מפורש שהשליחות היא על דשבל"ע אינו מועיל.
5. חזו"א (שם ד"ה ונראה).
6. כך הורה למעשה הראשל"צ הגר"מ אליהו שליט"א. אולם גם לדעתו ניתן בדיעבד להסתמך על כך שבידו לקנות פירות ולהפריש מהם מע"ש כבר בשעת מתן ההרשאה, ר"ת (נזיר תוס' שם), ש"ך (י"ד סי' שכח ס"ק ז) בדעת השו"ע (שם סעי' ג), ערוה"ש (י"ד סי' שכח סעי' ו).

הרב אהוד אחיטוב

חילול מע"ש על פרוטה ורבע

שאלה

מדוע יש המצריכים לומר בנוסח חילול מעשר שני: "הוא וחומשו מחוללים על פרוטה ורבע"?¹

תשובה

- א. מצד הדין כל אדם הפודה מע"ש שלו על מטבעות שלו חייב להוסיף חומש¹.
- ב. בזה"ז נהגו לפדות את המעשר על שוה פרוטה².
- ג. במצב זה, יש הסוברים שכאשר מוסיפים חומש מחללים את המע"ש על שווי של פרוטה ורבע מן המטבע: פרוטה עבור המע"ש עצמו, ורבע עבור החומש³. אם לא עושים כך, יוצא שהמעשר עצמו (ללא החומש) מחולל על פחות משוה פרוטה (4/5 הפרוטה), מפני שהחומש תופס חמישית אחת ממנה, וחילול על פחות משוה פרוטה אינו מועיל⁴.
- ד. יש אומרים שגם מע"ש וחומשו יכולים להתחלל על פרוטה, משני טעמים:
 1. מפני שניתן להזיל את מחיר המע"ש עם החומש עד שיעור פרוטה⁵.
 2. הסיבה שמותר לפדות מע"ש והקדש על פרוטה אינה מפני שמותר להעריך את הפירות במחיר מוזל גרידא, אלא מפני שמשמעות הפדיון היא הוצאת הפירות מרשות ההקדש, ולשם כך די בפרוטה⁶.
- ה. לכל הדעות, כשפודה מע"ש וחומשו כשאין צורך בכך (או בספק), חייב לציין שהמעשר מחולל על פרוטה ורבע. במקרים אלו החומש הוא חולין גמורים, ואם יאמר שהמע"ש וחומשו מחוללים על פרוטה בלבד - יצא שהמע"ש מתחלל על 4/5 הפרוטה⁷.
- ו. כדי שלא להיקלע לחששות אלו, כדאי לומר באופן קבוע: "הוא וחומשו מחולל על פרוטה ורבע" - הפרוטה למעשר עצמו, והרבע - לחומש⁸.

1. רמב"ם (הל' מע"ש ונט"ר פ"ה ה"א).
2. תוס' (ר"ה לא ע"ב ד"ה ביקש, בכורות ל ע"א ד"ה באתריה) בשם הגאונים עפ"י הגמ' (ערכין כט ע"א). וכן פסק הרמב"ם (הל' מע"ש ונט"ר פ"ב ה"ב).
3. הדבר מועיל מפני שמע"ש נחשב כממון הקדש, ולא חלים לגביו דיני אונאה וביטול מקח, רש"י (קידושין יא ע"ב ד"ה שחיללו), ביאור הגר"א (יר"ד סי' רצד ס"ק כ). ועיי' לקמן (הע' 8).
4. כן ביאר החזו"א (דמאי סי' ג ס"ק טז ד"ה מיהו) את תוס' (גיטין סה ע"א ד"ה ואמה).
5. ב"מ (נג ע"ב). וראה מאמרנו "מעשר שני שאין בו שוה פרוטה (להלן עמ' 219).
6. כן ביאר החזו"א (שם) בדברי התוס' (ב"מ נד ע"א ד"ה).
7. כן ביאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה סי' סז ס"ק יג) בדברי התוס' (שם), וכן כתב (שם סי' סו עמ' שמא) בדעת רש"י (קידושין יא ע"ב ד"ה שחיללו). וע"ש (עמ' שמו ד"ה אשר).
8. כן כתבו החזו"א (שם ד"ה מיהו) והמנחת שלמה (סי' סז ס"ק יד). כיון שבמצב זה לכו"ע אין החומש מתחלל בתוך הפרוטה של המעשר.
9. מנחת שלמה (סי' סו עמ' שמח ד"ה אמנם).